

CZU 347.91/.95

AMENDA JUDICIARĂ ÎN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ AL REPUBLICII MOLDOVA

Alexandru PRISAC,
doctor în dr., lector universitar

SUMMARY

In this article we analyzed the substance and procedure of applying the judicial fine penalty imposed in regulating Code of Civil Procedure. We reviewed the procedure of cancellation and reduction of the fine. There were overlooked those concerns specifically on the implementation of this legal procedural penalties.

Also we had been highlighted those existing legislative imperfections of Code of Civil Procedure on judicial fine that we propose to be removed by amending this legislation.

Keywords: fine, procedure, annulation, conventional, pecuniary.

REZUMAT

În acest articol am analizat esența și procedura aplicării amenzii judiciare ca sancțiune pecuniară în reglementarea Codului de procedură civilă. A fost analizată și procedura anulării și reducerii amenzii. Nu au fost trecute cu vederea acele aspecte problematice privind aplicarea în practica judiciară a acestei sancțiuni procesuale.

De asemenea, au fost evidențiate și acele imperfecțiuni legislative existente în Codul de procedură civilă privind amenda judiciară ce le propunem de a fi înlăturate prin modificare și completarea acestui act legislativ.

Cuvinte cheie: amendă, procedură, anulare, convențională, pecuniar.

Introducere. Amenda judiciară reprezintă una din cele mai aspre sancțiuni aplicate în procedura civilă. Totuși în legislația procesuală a Republicii Moldova nu sunt prevăzute multe cazuri când amenda judiciară poate fi aplicată, comparativ cu legislația procesuală a altor state, de exemplu noul Cod de procedură civilă al României [2]. Efectul aplicării ei, în multe cazuri, este mai eficient decât aplicarea altor sancțiuni procesuale, în particular, o comparăm cu despăgubirea achitată în caz de exercitare cu rea-credință a drepturilor procesuale. Astfel, studierea condițiilor aplicării ei este importantă pentru asigurarea respectării reglementărilor procesuale civile.

Metode aplicate și materiale utilizate. Rezultatele lucrării au fost obținute în urma utilizării următoarelor metode de cunoaștere: sinteza, analiza, și comparația. Cea din urmă a contribuit la evidențierea modalității reglementării amenzii judiciare în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

Rezultatele obținute și discuții. Potrivit art. 161 alin. (1) și (2) din CPC „Amenzile judiciare se aplică de către instanța judecătorească, în cazurile și în proporțiile stabilite de prezentul cod, persoanelor care au săvârșit încălcări procedurale. O dată cu aplicarea

sancțiunii, se va constata încălcarea. Nu pot fi amendați minorii care, la data săvârșirii încălcării procedurale, nu au împlinit 16 ani. (2) Amenda se stabilește în unități convenționale. O unitate convențională este egală cu 50 de lei.” Din analiza acestor prevederi legale deducem că amenda judiciară reprezintă acea sumă de bani dispusă de a fi încasată instanța judecătorească de la persoanele care au săvârșit încălcări procedurale, în cazurile și în proporțiile stabilite legislația procesuală civilă.

Temeiul aplicării amenzii judiciare sunt faptele prevăzute expres în lege, printre care cele prevăzute în:

- art. 18 alin. (3) din CPC, înregistrarea video, fotografierea, utilizarea altor mijloace tehnice fără a fi admise numai președintele ședinței de judecată contrar prevederilor art. 18 alin. (2) din CPC se sancționează cu amendă de până la 20 unități convenționale și cu confiscarea înregistrărilor (peliculei, pozelor, casetelor etc.);

- art. 105 alin. (9) din CPC, dacă citația sau înștiințarea nu este înmînată din vina lucrătorului poștal sau a unei alte persoane împuternicite să o înmîneze, acestora se aplică o amendă de până la 10 unități convenționale;

- art. 119 alin. (3) din CPC, în caz de neînștiințare, precum și de declarare de către instanță a neîndeplinirii

cererii de a se prezenta probe ca fiind neîntemeiată, persoanele vinovate care nu sînt participanți la proces se sancționează cu amendă de la 20 la 50 unități convenționale;

- art. 136 alin. (3) din CPC, martorului care nu se prezintă în ședință de judecată din motive pe care instanța le consideră neîntemeiate i se aplică o amendă de pînă la 5 unități convenționale;

- art. 154 alin. (4) din CPC, în cazul neprezentării nejustificate, al modificării raportului de expertiză în ședință de judecată față de cel depus în scris, al refuzului de a efectua expertiza, dacă este obligat să o efectueze, sau al neprezentării materialelor din dosar ori altor materiale utilizate, expertului i se poate aplica amendă de 15 unități convenționale;

- art. 154 alin. (5) din CPC, tergiversarea de către expert a executării însărcinărilor primite se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale;

- art. 175 alin. (3) din CPC, în cazul încălcării interdicțiilor care constituie măsuri de asigurare a acțiunii prevăzute la alin.(1) lit.b) și c) din art. 175 CPC, vinovaților se aplică o amendă de la 10 la 20 de unități convenționale;

- art. 196 alin. (3) din CPC, pentru o a doua încălcare a ordinii în ședin-

ță de judecată, persoana care asistă la dezbaterile judiciare se îndepărtează din sală prin dispoziție a președintelui ședinței. Instanța este în drept, de asemenea, să aplice persoanelor vinovate de încălcarea ordinii în ședință de judecată o amendă de la 20 la 50 de unități convenționale;

- art. 199 alin. (4) din CPC, interprețului care se sustrage de a se prezenta în instanță de judecată sau de a îndeplini obligațiile sale i se poate aplica o amendă de pînă la 10 unități convenționale;

- art. 207 alin. (4) din CPC, neexecutarea încheierii de aducere forțată se sancționează cu amendă de la 20 la 50 de unități convenționale;

- art. 67 alin. (1) din Legea insolvenței nr. 149 din 29.06.2012 [5], Dacă administratorul/lichidatorul nu își îndeplinește obligațiile sau dacă administratorul/lichidatorul destituit nu prezintă raport pentru perioada sa de activitate, nu restituie bunurile și nici documentele pe care le deține în legătură cu procesul de insolvență, instanța, după un avertisment, aplică o amendă judecătorească al cărei quantum nu poate depăși 30000 de lei, care se achită la bugetul de stat;

- art. 22 alin. (3) din Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10.02.2000 [6], pîrîtul este obligat să prezinte instanței documentele solicitate la prima zi de înfățișare, în caz contrar i se aplică o amendă judiciară în mărime de pînă la 10 salarii minime pentru fiecare zi de întîrziere nejustificată.

Pornind de la cazurile menționate mai sus constatăm că amenziile judiciare nu sunt prevăzute doar în Codul de procedură civilă. Prin urmare, propoziția din alin. (1) al art. 161 din CPC „în cazurile și în proporțiile stabilite de prezentul cod” conține o inadvertență legislativă privind utilizarea unor termeni generali în reglementarea temeiurilor și condițiilor aplicării amenzilor judiciare, nefiind în consonanță cu alte acte legislative care conțin nome procesuale civile. Considerăm că cele menționate nu pot constitui un impediment în aplicarea amenzilor stipulate în alte acte legislative decît Codul de procedură civilă, dat fiind faptul că orice prevedere legislativă care stipulează posibilitatea instanței judecătorești de a

aplica amendă judiciară este specială în raport cu cea prevăzută în art. 161 alin. (1) din CPC.

Amenda judiciară este diferită de amenda penală sau contravențională. Amenzii judiciare îi sunt caracteristice următoarele particularități:

- are temeiuri specifice de aplicare, fiind cele menționate mai sus.

- se aplică persoanelor care au săvîrșit încălcări procedurale. Aceste persoane pot fi persoanele juridice, persoanele fizice care au împlinit vîrsta de 16 ani, inclusiv și autoritățile publice.

- procedură diferită de aplicare (art. 163 din CPC), spre deosebire de procedura aplicării amenzii penale și contravenționale a cărei reglementare specifică este prevăzută în mari codificări legislative (CPP și CC). Dacă amenda judiciară este dispusă de a fi aplicată prin încheiere judecătorească, atunci amenda penală este aplicată prin sentință, iar cea contravențională prin decizia agentului constator sau hotărîrea instanței de judecată;

Alin. (2) al art. 161 din CPC, prevede că amenda se stabilește în unități convenționale. O unitate convențională este egală cu 50 de lei. Însă în legislația procesuală identificăm amenzi judiciare a căror quantum nu este stabilit în unități convenționale, de exemplu în art. 67 alin. (1) din Legea insolvenței nr. 149 din 29.06.2012, este prevăzută posibilitatea aplicării de către instanța de judecată a amenzii judiciare al cărei quantum nu poate depăși 30000 de lei. Prevederile menționate contravin dispozițiilor art. 161 alin. (2) din CPC. Aceste modalități a stabilirii quantumului amenzii judiciare a fost introduse mai tîrziu decît data intrării în vigoare a Codului de procedură civilă (12 iunie 2003), ceea ce ne permite de a afirmă că instanța urmează să aplice prevederile legii procesuale mai noi adică să aplice și amenzi judiciare în quantum stabilit în lei.

Trebuie de menționat că amenda judiciară stabilită în lei, dar nu în unități convenționale nu afectează caracterul echitabil al acestei sancțiuni pornind de la circumstanțele încălcării legislației procesuale, deoarece și în privința acestei amenzi legiuitorul a stabilit plafonul minim și maxim al sumei ce urmează a fi încasată de

la persoana vinovată. În acest sens, remarcăm că într-o situație inversă în punct. 66 din Hotărîrea Curții Constituționale din 10.05.2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 345 alin. (2) din Codul contravențional [4], s-a menționat în privința amenzilor contravenționale stabilite în quantum fix sunt neconstituționale inclusiv și din considerentul că lipsa posibilității instanței de judecată de a aplica criteriile pentru individualizarea sancțiunii în cauza concretă și aplicarea unei sancțiuni absolut determinate nu asigură caracterul ei echitabil.

Aplicare amenzilor judiciare au scop disciplinarea subiecților procesuali, care pot fi aplicate și de mai multe ori pentru comiterea mai multor încălcări procedurale. Mai mult, această sancțiune procedurală se impune a fi o măsură care influențează direct persoanei vinovate. Din acest motiv legiuitorul a prevăzut în alin. (3) al art. 161 din CPC că amenzile judiciare aplicate de instanța judecătorească persoanelor cu funcție de răspundere din autoritățile publice, din alte organe și organizații se încasează din contul acestor persoane, chiar dacă autoritatea, organul sau organizația în care activează cei sancționați participă sau nu în procesul respectiv.

Potrivit art. 163 alin. (1) și (2) din CPC „aplicarea amenzii se stabilește prin încheiere judecătorească executorie în ședința în care se examinează pricina, la judecarea căreia s-au comis încălcări procedurale, precum și în ședința aparte, cu înștiințarea persoanelor interesate, a căror neprezentare nu exclude sancționarea vinovaților. (2) În cazul în care aplicarea amenzii este examinată în lipsa persoanelor vinovate, celor sancționați li se va comunica încheierea judecătorească.” Astfel, instanța de judecată competentă de a aplica amenda judiciară este instanța care examinează procesul civil în care s-a comis încălcarea procedurală sancționată cu amendă. Amenda judiciară poate fi aplicată și de instanța de apel și de recurs. Deși la examinarea cauzei în ordine de recurs pot fi mai puține situații de aplicare a amenzii judiciare, totuși acestea pot fi de exemplu: dacă completul din 5 judecători care examinează recursul a decis invitarea participanților la pro-

ces pentru a se expune în ședința de judecată, iar unul din participanții la proces a înregistrat video ședința de judecată, contrar prevederilor art. 18 alin. (1¹) din CPC, instanța de recurs îi poate aplica o amendă de până la 20 unități convenționale și cu confiscarea înregistrărilor video.

Aplicarea amenzii se stabilește prin încheiere judecătorească executorie. O încheiere judecătorească executorie reprezintă un document executoriu în sensul art. 11 lit. b) din Codul de executare al RM, în baza căruia poate fi efectuată executarea silită. Acesta se prezintă spre executare de instanța de judecată din oficiu în temeiul art. 15 alin. (1) lit. b) din Codul de executare, deoarece ține de urmărirea sumelor urmează a fi făcute venit la stat. Încheierea dată este pusă în executare din momentul expirării termenului de 15 zile de depunere a cererii de reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii. Încheierea judecătorească respectivă nu poate fi atacată separat cu recurs decât odată cu fondul cauzei. Însă poate fi contestată separat cu recurs încheierea judecătorească prin care este soluționată cererea persoanei sancționate de reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii în condițiile art. 164 din CPC.

Există două ordini procedurale în care instanța de judecată este în drept să stabilească aplicarea amenzii: a) în ședința în care se examinează pricina, la judecarea căreia s-au comis încălcări procedurale; b) în ședința aparte, cu înștiințarea persoanelor interesate, a căror neprezentare nu exclude sancționarea vinovaților. Aceste două modalități sunt prevăzute pentru ca instanța de judecată, în dependență de circumstanțele cauzei, să asigure condițiile necesare pentru examinare sub toate aspectele și în mod prompt chestiunea privind aplicarea amenzii judiciare.

Important este ca încheierea judecătorească privind aplicarea amenzii să fie adusă la cunoștința persoanelor sancționate. Dacă amenda aplicarea amenzii este examinată în lipsa persoanelor vinovate, celor sancționați li se va comunica încheierea judecătorească. Această condiție nu se referă doar la situația când problema aplicării

amenzii judiciare este examinată în ședința aparte, în care persoanele vinovate nu s-au prezentat. Condiția dată se referă și la situația când amenda este stabilită în ședința în care se examinează pricina, iar persoana vinovată a părăsit ședința de judecată.

Conform art. 164 alin. (1) din CPC, „persoana sancționată prin încheiere judecătorească cu amendă poate depune în aceeași instanță cerere de reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii.” Anularea ori reducerea amenzii, potrivit art. 164 din CPC, poate fi admisă pe calea unei reexaminări a încheierii judecătorești privind aplicarea amenzii judiciare. Cu alte cuvinte instanța de judecată la soluționarea cererii de reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii examinează din nou chestiunea privind aplicarea amenzii din punct de vedere a temeiniciei aplicării ei, rediscutându-se vinovăția persoanei sancționate. Concluzia dată o deducem fi aceea că în art. 164 din CPC nu sunt stipulate temeiurile anulării ori reducerii amenzii, ci numai posibilitatea reexaminării încheierii judecătorești de aplicare a amenzii judiciare. În această ordine de idei, instanța poate reveni numai la reexaminarea circumstanțelor aplicării amenzii judiciare pentru a verifica corectitudinea stabilirii amenzii sau a cuantumului ei. Or, anularea sau reducerea amenzii nu poate fi dispusă pe motivul iertării persoanei sancționate.

Posibilitatea persoanei sancționate de a cere reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii nu reprezintă în sine exercitarea unei căi de atac împotriva încheierii de aplicare a amenzii judiciare, deoarece cererea dată se examinează de aceeași instanță care a emis încheierea. În literatura română de specialitate este menționat că „cererea de reexaminare este o cale de atac specifică, exercitată împotriva unei încheieri judiciare.”[3] Însă o astfel de afirmație nu este potrivită Codului de procedură civilă al Republicii Moldova pentru că în legislația României cererea de reexaminare a încheierii privind aplicarea amenzii se examinează de un alt complet de judecată, decât cel care a stabilit-o. De asemenea, nu suntem de acord cu opinia menționată deoa-

rece instanța de judecată soluționând această cerere își reexaminează propriul act de dispoziție.

Este de remarcat că în Codul de procedură penală al RM nu este prevăzută posibilitatea anulării ori reducerii amenzii stabilite în procesul penal. Acest mijloc procesual este specific doar procedurii civile, deoarece normele dreptului procesual civil sau mai puțin rigide decât a dreptului procesual penal.

Anularea amenzii înseamnă nu doar eliberarea de a o achita, ci și desființarea ei. Adică amenda odată anulată se consideră că nici nu a fost aplicată. Reducerea amenzii reprezintă doar micșorarea sumei de bani ce urmează a fi achitată de persoana sancționată.

Cererea de reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii se depune în termen de 15 zile de la data emiterii încheierii de sancționare sau de la data comunicării ei. Este evident că termenul de 15 zile presupune zile calendaristice, care este calculat potrivit regulilor generale stipulate în art. 111 – art. 112 din CPC. De asemenea, persoana sancționată poate fi repusă în termenul de 15 zile în condițiile art. 116 din CPC.

După cum am menționat mai sus art. 164 din CPC nu prevede temeiurile anulării sau reducerii amenzii de către instanța de judecată. Astfel, în cererea de reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii urmează a fi indicate doar circumstanțele care întemeiază retragerea actului de dispoziție al instanței în partea aplicării amenzii sau a unei părți sumei dispuse de a fi încasate. Circumstanțele invocate sunt diferite pentru cererea prin care se solicită anularea amenzii în raport cu cererea de reducere a amenzii. În cererea privind solicitarea anulării amenzii sunt urmează a indicate circumstanțele care indică asupra nevinovăției persoanei în neîndeplinirea obligațiilor procesuale. Însă în cererea privind reducerea amenzii persoana sancționată urmează a indica starea ei materială grea sau alte circumstanțe care justifică reducerea amenzii pe care instanța de judecată nu a cunoscut-o la momentul aplicării amenzii judiciare. În cazul înaintării cerinței privind reducerea amenzii

persoana sancționată nu este de acord doar cu suma amenzii. La înaintarea cererii de reexaminare a încheierii în vederea anulării ori reducerii amenzii se impune a se prezenta probele care dovedesc circumstanțele invocate.

Concluzie. Reglementările privind amenda judiciară în Codul de procedură civilă al RM comportă imperfecțiunile evidențiate care impune legiuitorul moldav să le înlăture prin completarea și modificarea acestei codificări procesuale civile. Mai mult ca atât leiuitorul urmează să stipuleze mai multe cazuri când instanța de judecată este în drept de a aplica amenda judiciară pentru a fi sancționate acțiunile de exercitarea cu rea-credință a drepturilor procedurale.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr. 225-XV din 30 mai 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.06.2003, nr. 111-115/451.

2. Codul de procedură civilă al României, adoptat prin Legea nr. 134/2010. În: Monitorul Oficial al României nr. 485 din 15 iulie 2010 și rectificată în Monitorul Oficial nr. 542 din 03 august 2012. <http://www.cjo.ro/coduri-de-drept/noul-cod-de-procedura-civila/#axzz2wX6ObXqV> (vizitat 20.03.14).

3. Deleanu I. Noul Cod de procedură civilă: comentarii pe articole. București: Universul Juridic, 2013, p. 300.

4. Hotărîrea Curții Constituționale din 10.05.2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 345 alin. (2) din Codul contravențional.

5. Legea insolvenței nr. 149 din 29.06.2012. Publicat: 14.09.2012 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 193-197/663.

6. Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10.02.2000. Republicat: 03.10.2006 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova ediție specială.

CZU 342.733(478)

EVOLUȚIA ISTORICĂ A DREPTULUI FUNDAMENTAL LA ÎNVĂȚĂTURĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Rodica NICHITA,

magistru în drept, Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

Recognizing the character and evolution of the fundamental right to education on the basis of the principle of territoriality, we can mention that it has developed together with the development of the rule of law on the territory of our state. Every person has a vocation to training and education, the right which configures this vocation should be necessarily included in the number of fundamental rights and for these reasons, the changes which have occurred after the proclamation of independence of the Republic of Moldova in the Republic of Moldova lead to the development of a new educational policy and a basic framework for the justification and promotion of the reform of the education system.

Key words: education, education system, educational strategy, educational policy.

REZUMAT

Recunoscând caracterul și evoluția dreptului fundamental la învățatură în baza principiului teritorialității putem menționa că pe teritoriul statului nostru acesta s-a dezvoltat de-a lungul conturării statului de drept. Fiecare om are vocație la instruire și educare, dreptul care configurează această vocație nu poate lipsi din numărul drepturilor fundamentale și din aceste considerente schimbările, care s-au produs în Republica Moldova după proclamarea independenței, duc la elaborarea unei noi politici educaționale și a unui cadru de bază pentru justificarea și promovarea reformei sistemului de învățământ.

Cuvinte cheie: educație, sistem de învățământ, strategie educațională, politica educațională.

Introducere. Totodată, o importanță deosebită prezintă progresul învățământului, respectiv a dreptului fundamental la învățatură în spațiul românesc. Aici urmează de menționat faptul, că dreptul fundamental la învățatură, de asemenea nu a avut o reglementare directă până în perioada modernă, până la adoptarea constituțiilor române, acesta fiind mai mult o prerogativă pentru familia românească bazată pe principii și cutume milenare. Pregătirea pentru viața de adult a tinerilor din Dacia, aveau elemente de inițiere foarte dure, precum trăiau singuri în pădure, învățau să se comporte ca lupii, adică să fie curajoși, să nu se sperie de moarte etc., ceea ce le permitea consolidarea personalității, caracteristice acelei perioade.

Așadar, la începutul sec. X-XIII, existența în spațiul carpato-dubian-pontic, a țărilor (cnezate, voievodate) locuite de români, în văi ale râurilor, câmpiilor demonstrează faptul că era necesară o organizare statală, deoarece în această perioadă are loc stabilizarea și omogenizarea poporului. [1, p.36] Pentru a confirma, că la baza consolidării statale, era și educația propriu-zisă a românilor, în cărțile religioase, în special Viețile Sfinților, fragmente din Vechiul Testament, dar și cărțile laice ca Cronica lui Manases, Povestirea despre Varlam și Ioasaf, Alexandria, au fost cunoscute în țările române cel puțin de la începutul sec. XIV, știința de carte fiind răspândită încă înainte constituirii acestora ca state. Arheologii au găsit stilouri și o cataramă de piatră, turnată din bronz, datată din